

UNIUNEA SOCIETĂȚILOR DE ȘTIINȚE MEDICALE
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

NEUROLOGIA PSIHIATRIA NEUROCHIRURGIA

A SOCIETĂȚII DE NEUROLOGIE ȘI NEUROCHIRURGIE
ȘI A SOCIETĂȚII DE PSIHIATRIE

EXTRAS

4

IULIE — AUGUST 1972

Privind unele aspecte de limită între psihiatrie și psihologie (coraport) *

Prof. dr. doc. E. Pamfil, conf. St. Stössel, dr. M. Lăzărescu

Clinica de psihiatrie (prof. dr. E. Pamfil), Timișoara

De la început discuția ne plasează într-un domeniu interdisciplinar. Ezitățile rezultă din defecte ce țin de marea criză taxologică din știința modernă.

Instalarea — foarte rapidă — a criteriului și mentalității interdisciplinare a făcut să se dezvolte un nou tip de gândire, în care vechile modele de clasificare apar ca niște „gravuri de gen“, convenționale și sărace de sens.

Fiindcă, să nu uităm, „interdisciplinar“ nu înseamnă niște cocktail-uri, ci o dinamică foarte polimorfă și „intervocă“ o syn-noetică o metodă de lucru în care sinteza pulsează mereu spre o nouă deschidere.

1. Nu există o specifică psihologie, tot așa cum nu există o sociologie medicală specifică, o etică medicală, o tactică sau strategie medicală specifică.

Nici omnivalenta *antropologie* medicală nu este decît o falsă invitație la închiderea formală a discuției.

În fond, toate științele, din arii foarte vaste de cunoaștere, nu mai sînt în raport de „ajutorare“ sau completare, ci în stare cooperatională, interschimbabilă și oscilantă.

Uneltele de cunoaștere nu au ierarhie, la fel cum sculele pietrarului nu au așa ceva.

2. Există totuși un drum al psihiatriei spre psihologic.

Pe vremea cînd psihiatria era o expansiune a patologiei viscerului cerebral, implicarea sau complementarea psihologică a psihiatriei aparținea unor psihologi sau unor psihiatri care voiau să se interdecoreze, prioritar, fiecare pe ceilalți.

În epoca următoare, toate falimentele psihologiei experimental-asociaționiste au fost rezolvate prin sinteza (gratuit fantastică) a psihaanalizei. Nici psihiatrie, nici psihologie, psihaanaliza a venit ca o „revelație“, plasîndu-și corpul de doctrină (sau mai bine zis, constelația ei metaforică și esoterică), precum o piatră unghiulară, bine șlefuită și care „rezolva totul“, de la patologie la conștiința morală.

3. Psihologia este o știință interdisciplinară a omului.

Astăzi ne este firesc să spunem „psihologia“ poartă un sens epistemologic și, în același timp, este corp comun cu știința omului; sau,

* Comunicare prezentată la Consfătuirea de psihiatrie pe țară, Cluj, 5.XI.1971.

organizează și enunță într-un ansamblu sistematic comprehensiv, constanțele fenomenologice, analiza și rezultatele experimentale pe care o centenară investigație și o susținută meditație științifică le-au practicat pe marginea faptului psihic.

Solidaritatea indisolubilă dintre psihism și ceea ce s-a numit foarte îndelungată vreme suportul său organic, își capătă în obiectul psihologiei moderne adevărata sa față și anume aceea a unității, a unicității, a structurii sale ireductibile în elemente constitutive de tip „monadic“.

Psihologia, ca un domeniu de cunoaștere a sufletului omenesc, întreprinde în același timp o vastă constatare sintetică a structurii vieții mintale, a dezvoltării sale — a derivării psihismului din istoria preopera-toare a ființei umane — în sens evolutiv.

Tot atât de mult, ea încearcă o reconstituire modelatoare a existenței ca istorie a unui ins liber într-o lume situată între necesitate și libertate, a curbei existențiale (între naștere și moarte) a nivelurilor valorice pe care și le autodezvoltă, a verticalității sale de organizare și a caracterului diacronic în timp sau durată, adică în desfășurarea trăită a persoanei umane.

Psihologia, ca știință interdisciplinară orizontalizată, nu monopolizează și deci nu epuizează această însușire fundamentală a cunoașterii moderne deoarece raporturile sale syn-noetice se sprijină pe o largă mișcare de osmoză, uneori de „transplozie“, de transiradiere, de racordare spectrală, de transplantări de metodă, de interschimburi axiomatice etc, care au loc pe toată întinderea cunoașterii și gândirii științifice (și deci și în sectorul psihologiei).

Psihologia medicală nu este un domeniu separat al științelor. Ea este una din perspectivele — posibile — ale psihologiei generale care sesizează, din ființă umană, faptele indispensabile comprehensiunii, elucidării și plasării omului suferind în dimensiunea paranormală, în lumea deformată a suferinței și a bolii, deci a *renunțării vectorice* și prăbușirii libertății.

Psihopatologia în schimb acoperă o realitate relativ unitară, cea a unei modalități speciale de alienare a persoanei umane. Psihopatologia nu este doar aplicarea „organonului“ psihologiei generale la un ansamblu de situații particulare (cea a omului bolnav și suferind). Ea este un domeniu de consorțare originală care poate la rîndul ei fecunda „psihologia“. *Marea problemă a psihopatologiei este cea a limitelor, a secțiunii, între „normal“, anormal și alienatul mental.*

Simetria psihologică cu normalitatea este reluată, într-o variantă adecvată, de simetria dintre psihologie și suferință — sau pierderea sănătății psihice. Pînă la urmă este evident că psihiatria emerge din psihopatologie cît și din psihologia normală. Pe de altă parte, psihologia și-a găsit întotdeauna o foarte largă și bogată bază de organizare epistemologică în faptul psihopatologic.

4. Secțiunea psihopatologică nu este posibilă doar în termeni de psihologie, după cum nici persoana umană nu se epuizează numai în psihologie. Argumentul major este geneza socială a personalității umane.

Perspectiva genetică, deplasarea isterică, va privi dezvoltarea premiselor lăuntrice, într-un sens larg endogene, pe de altă parte continua modelare din afară de către factorii de existență, în sens mai larg

exogeni, care își transpun modelul lor într-o întâlnire care, în ultima instanță, este *informativ de întipărire*.

Orice tentativă ce ar fi vizat enumerarea factorilor puși în joc ar fi sortită eșecului, deoarece factorii se decantează în timp, fiind vremelnici, dar mai ales datorită relativității lor.

Perspectiva sociologică în înțelegerea și definirea personalității este o evidență pentru majoritatea umaniștilor de astăzi.

Omul este rodul, fiul unei societăți care, așa cum îi plăcea lui Marx să spună, are „anatomia” și „fiziologia” ei.

A distinge, a decanta alienarea socială (*în* și *prin* societate) de alienarea patologică a insului (*cu* și *prin* factori nocivi „personali”) este posibil cu condiția unei sinteze de perspectivă în definirea personalității.

Pe de altă parte, fiecare generație se angajează în geneza colectivă a individualităților, pornind de la alte aspecte sau de la un alt „nivel” de umanizare a lumii. Cine ar mai încerca să definească azi personalitatea făcând abstracție de formarea ei în lumea umanizată prin pragmă și prospectarea viitorului? Perspectiva este istorică și actuală. Ea pretinde și asigură un diapazon extrem de larg, de la grupuri (psihologia grupurilor) până la ins (psihologia individuală) surprinse în concretul lor irepetabil.

Personalitatea este tot atît de mult realizarea unor potențe, cît și răspuns la o lume organizată într-un anume mod.

5. Normalitatea se instalează ca o „contagiune” socială a normalității.

Nu este surprinzător că în psihopatologie a fost elaborat conceptul de inducție reciprocă, alieniștii au vorbit primii despre contagiune psihică, pentru a înțelege unele aspecte clinice și au extins apoi acest concept de contagiune psihică asupra normalității, considerînd-o condiție fundamentală a acesteia.

Normalitatea ni se înfățișează ca un vast cîmp de influențare reciprocă. Normalitatea este în final o contagiune.

Întreaga contribuție la tema relațiilor interpersonale adusă de psihologia genetică și psihologia transculturală vine în sprijinul acestei perspective de înțelegere a normei.

Verdictul normalității se construiește pe comparația dinamică dintre ins și ceilalți, pe comunicarea dintre un individ și ceilalți.

Conceptul de normalitate se lărgeste astfel spre sensul de inter-normalitate.

Normalitatea este deci interindividuală și, prin definiție, este contagioasă.

Alienistul care consideră și aplică această temă ca axiomă de bază a activității sale, nu face nici un fel de concesie dezirologică și nu este nici victima optimismului său profesional obligatoriu. El știe că normalitatea se construiește, se elaborează, se realizează încontinuu. Apelează la acest flux neconținut de reproducere și atunci cînd, cercetător fiind, încearcă să înțeleagă de ce un ins nu mai poate fi menținut în normalitate prin efectul inductor exercitat de ceilalți și atunci cînd în calitate sa de psihoterapeut, în alianță cu universul normalității, replasează bolnavul psihic în circuitul deschis al influențelor și tiparelor lumii. Înțelegem patologia psihiatrică și ca o particulară excludere din interreflectare, din latura socială a reflectării, din schimbul de experiență și semnificații dintre persoane.

Se înfruntă instrumentele și conceptele specialiștilor în alienare cu cunoștințe de patologie medicală, cu convingerile de cu totul altă factură ale persoanelor mai mult sau mai puțin laice, dispuse să afirme și să creadă, despre sine sau despre alții, că ar suferi sub raport psihic. Întâlnirea dintre aceste două perspective generează suficiente și regretabile confuzii, în special acolo unde faptul și problema suferinței sînt transpuse într-un limbaj medical, deci acolo unde apar suspiciuni privind o structură patologică a personalității sau de stare nevrotică. Cea mai delicată — și mai comună — sarcină a psihiatrului este discuția asupra suferinței, de ce sau cînd aparține ea normalității, de ce sau cînd aparține ea patologiei psihice.

În consecință, știința alienării va ține seama și de ceea ce ar putea să ofere psihologia medicală, știința despre psihologia suferindului, despre psihologia omului normal pus în fața problemei bolii și în același timp știința despre psihologia medicului investit cu covârșitorul mandat de instaurare sau restabilire a echilibrului, seninătății, a agreabilului, a continuei depășiri prin muncă, creație și înțelepciune căci alienistul vede în prezența angajată și solidară, în suprema valoare etică a autodepășirii (autodepășirea în ultima instanță este pentru alții) semnul major al sănătății psihice.

De aici, de la aceste condiții limitare începe domeniul temut, în orice caz refuzat, al alienării.

6. Alienarea psihică nu poate fi circumscrisă decît pe fundalul problemativ al alienărilor sociale.

Personalitatea definește interdisciplinar, permite înțelegerea înstrăinării în care :

— bolnavul psihic nu va mai face parte integral din comunicate (subliniem : integral !);

— opinia celorlalți devine hotărîtoare pentru definirea alienării ca model al alterării sau întreruperii relațiilor mutuale dintre persoane;

— psihopatologul, ca reprezentant al opiniei, va depăși sensurile exclusiv psihologice ale personalității, abordînd-o genetic și social.

În simțul comun al grupului, ca și în experiența nuanțată, tristă dar totuși optimistă, a medicului, funcționează continuu sentimentul delimitării de tot ce imaginăm ca ieșit din comun.

Iar în experiența cotidiană, prin întâlniri sau știri rătăcitoare, omul zilelor noastre se găsește față în față cu bolnavul psihic pe care încearcă să-l readucă pe platforma înțelegerii lui.

Boala psihică rămîne misterioasă, fără a avea mai multe necunoscut decît sănătatea; dimpotrivă.

Să ne fie limpede : despre alienare nu știm mai puțin decît despre sănătate, doar că în fața acesteia nu ne oprim mirați, deoarece contemplarea noastră se află sub semnul evidenței și firescului și poate, ceea ce este mai important, sănătatea fiind de dorit, acceptînd-o nu ne mai întrebăm de ce o acceptăm sau care sînt cauzele ei

Boala psihică este refuzată ca și moartea.

De-a lungul timpurilor, ea a fost considerată ca o excludere din lumea oamenilor, echivalabilă cu decesul.

Haloul înțelegerii în jurul foștilor bolnavi psihici continuă.

Normalii poartă răspunderea de ce :

— bolnavii psihici sînt aduși cu întîrziere la psihiatru, abia după lungi strădanii de a-i administra și înțelege cu etaloanele normalității.

— bolnavul psihic este reprimat în lume după decalaujul aprecia-
bil al unei „carantine psihologice“;

— după secole de observație atentă, principalele modele prin care
e surprins bolnavul psihic pornesc încă de la unele trăiri normale spre
variantele șarjate și degradate.

7. O altă încadrare epistemologică a psihismului (și a tehnicilor
sale de investigare) în comentariul psihopatologic este realizată de teo-
ria sistemului dezorganizat.

Psihismul se dezvăluie ca structura care înfruntă mulțimea cea
mai largă de evenimente aleatorii sau perturbante și care, astfel, este
și rezultat și condiție a existenței.

Cunoaște-te pe tine însuși, în secolul XX devine cunoașterea prin
ceilalți.

Este întru totul justificată insistența asupra alterității, lumea
celorlalți în care ființăm, fiecare din noi fiind prezent în alteritatea
care se oferă celui alt.

Așa se înțelege de ce, undeva, psihismul se aseamănă în primul
rînd cu universul; de ce, deși geneza psihismului are loc în creier, el
seamănă mai puțin cu creierul decît cu lumea, și de ce nu este suficient
să derivăm psihismul din condițiile psihofiziologice ale sistemului ner-
vos și îl derivăm și din determinismul social.

Concepem și definim structura ca un mod de agregare a unui
sector de univers care se poate opune eficient întîmplării și își menține
astfel coeziunea ordonată.

Atît pentru psihologi cît și pentru alieniști, aprecierea sau măsu-
rarea dezordinii psihice, ca expresie a structurii și evenimentelor struc-
turale, a devenit o problemă de actualitate.

Ordinea secundă din dezordinea psihopatologică este condiția
fundamentală a psihopatologiei ca știință.

8. Între alienarea socială și dezorganizarea sistemului, o punte de
legătură o realizează alterarea comunicării, a limbajului.

Omul, fiind o ființă dialogantă, se proiectează în și prin discurs,
în și prin limbaj și din acest motiv, materialele lingvistice au fost multă
vreme unica substanță primă cu care a operat psihologia clinică.

Pentru psihiatru, discursul este o mărturie involuntară care ală-
turi de mesajul propriu-zis, care privește lumea semnificațiilor și infor-
mațiilor intenționate, vehiculează suplimentar și implicit date privind
persoana angajată în comunicare.

9. Pe fondul infrastructurii discutate, „apsihologicul“ se detașează
ca un criteriu de personologie și de psihopatologie.

Curențele diverse ale personologiei, știința abstractă a personali-
tății, încearcă să reconstituie — chiar dacă în linii mari — personalita-
tea, pornind de la teme abstracte de bază.

Ceea ce este poate cel mai important de spus despre diversele
personologii derivă din teribila complexitate a persoanei umane.

Orice criteriu am alege pentru descrierea, clasificarea sau înțelege-
rea persoanei, în nici un caz el nu se va dovedi indiferent față de aceasta.

Persoanele concrete se vor repartiza într-o categorie sau alta în
funcție de criteriul ales.

În consecință, grupele de criterii vor avea aparență de sistem și
se vor justifica prin decantarea persoanelor investigate în grupe.

Utilitatea practică a oricărei personologii nu poate deveni argument de valoare a criteriilor.

Deocamdată, să recunoaştem deschis, pînă în prezent nu a fost elaborat un model al personalităţii fundamentat pe factori de valoare, veridici şi valizi, sprijiniţi pe dimensiuni esenţiale.

Psihologia clinică se realizează doar ca o ştiinţă a „deosebirilor dintre persoane”.

Psihiatrul, printre altele şi din acest motiv, îşi păstrează independenţa faţă de orice material psihic recoltat testologic, deoarece îl aplică la o situaţie concretă. Profesînd conceptul unui om concret, sugerat de antropologia marxistă, plasează orice persoană în realitatea sa imediată. Se trece astfel de la motivaţie la comunicare interumană şi la inducţia reciprocă. Privind motivaţia psihopatologul va pleda nu eclectic, ci sintetic, pentru considerarea şi a demersurilor explicative, fiziologice sau psihopatologice şi a atitudinii comprehensive de perspectivă psihologică în orice efort de cercetare, deoarece calităţile sînt ireductibile; între ele funcţionează momentul dialectic al saltului.

10. Concluzii

— „Secţiunea” psihopatologică nu este posibilă doar în termeni de psihologie, după cum nici persoana umană nu se epuizează în psihologic.

— Personalitatea umană are o geneză socială.

— Normalitatea ei se instituie ca o „contagiune” socială a normalităţii.

— Alienarea psihică nu poate fi circumscrisă decît pe fondul (problematic) al alienării sociale.

O altă încadrare epistemologică a psihologicului (şi a tehnicilor sale de investigare) în comentariul psihopatologic este realizată de teoria sistemului dezorganizat.

— Între alienarea socială şi dezorganizarea sistemului o punte de legătură o realizează alterarea comunicării, a limbajului.

— Doar pe fondul acestei infrastructuri, „psihologicul” se detaşează ca un criteriu de personologie şi de psihopatologie.

— Psihologia este şi o dimensiune a medicinei şi, cu atît mai mult, a psihiatriei. Fie ca personologie a omului normal, fie ca psihologie medicală, este acea deschidere de orizonturi, care permite psihiatriei — psihopatologia în acţiune — o desfăşurare eficientă şi o viziune asupra omului concret. Aici, teza cea mai teoretică a oricărei teorii, de a porni şi a se întoarce în practică îşi găseşte sancţionarea sa în eficienţa şi tactica medicală.

Articol intrat în redacţie la 15.I.1972.

Indicele de clasificare : 616.89.15